

Юлія Юріївна Боброва

Біловодський районний суд Луганської області

Біловодськ, Україна

Кафедра правового забезпечення

Військовий інститут

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Київ, Україна

Юрій Олександрович Бобров

Генеральний штаб збройних сил України

Івано-Франківський окружний адміністративний суд

Івано-Франківськ, Україна

Управління правового забезпечення

Міністерство оборони України

Київ, Україна

ДОТРИМАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ЦИВІЛЬНОГО ДЕМОКРАТИЧНОГО КОНТРОЛЮ НАД ВІЙСЬКОВОЮ ОРГАНІЗАЦІЄЮ ДЕРЖАВИ

Анотація. Аналіз численних наукових публікацій свідчить неабияку актуальність гендерних досліджень на сучасному етапі українського суспільного розвитку, практично у всіх сферах соціальних відносин. Що ж стосується забезпечення паритетної участі чоловіків і жінок у функціонуванні воєнної організації держави – то реалізація такого гендерного балансу сприяє поліпшенню цивільного контролю над нею завдяки можливості розвитку потенціалу контролюючих органів в гендерних питаннях, сприянню щодо налагодження діалогу між спільнотою та органами контролю, залученню уваги громадськості до проблем підвітності інститутів даної організації. Основною метою даної роботи є висвітлення стану дотримання гендерної рівності у військовій організації держави через призму здійснення цивільного демократичного контролю. Визначено стан законодавчого урегулювання поняття військової організації держави та цивільного демократичного контролю. Проаналізовано запровадження гендерної перспективи в Україні в досліджуваній проблематиці та динаміку встановлення гендерного балансу у військовій організації держави; вплив на наявні тенденції законодавчих ініціатив. Констатовано, що сучасна українська армія більшою мірою є «чоловічою», жінки хоч і допускаються до військової служби, однак участі у прийнятті суспільно важливих рішень не беруть, високих військових посад не займають, кар'єрне зростання для них утруднене. Зазначено основні проблеми реалізації гендерної рівності в Збройних силах України та інших структурах Сил оборони України, які більшою мірою ґрунтуються на суспільних стереотипах заздалегідь визначених ролей для чоловіків і жінок. Охарактеризовано цивільний контроль над збройними силами як соціально-політичний процес в даній сфері.

Ключові слова: гендер, цивільний демократичний контроль, воєнна організація, гендерний баланс, Збройні сили, військовослужбовці.

Yuliia Yu. Bobrova

*Bilovodsk District Court of Luhansk Region
Bilovodsk, Ukraine
Department of Legal Support
Military Institute
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Yuriy O. Bobrov

*General Staff of the Armed of Ukraine
Ivano-Frankivsk District Administrative Court
Ivano-Frankivsk, Ukraine
Department of Legal Support
Ministry of Defence of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

RESPECT FOR GENDER EQUALITY AS A COMPONENT OF CIVILIAN DEMOCRATIC CONTROL OVER THE MILITARY ORGANISATION OF THE STATE

Abstract. *The analysis of numerous scientific publications demonstrates the great relevance of gender studies at the current stage of Ukrainian social development, in almost all spheres of social relations. As for ensuring equal participation of men and women in the functioning of the military organisation of the state, the implementation of such a gender balance contributes to improving civilian control over it through the possibility of developing the capacity of regulatory bodies in gender issues, promoting dialogue between the community and control bodies, and drawing public attention to the problems of accountability of institutions of this organisation. The main purpose of this study is to highlight the state of gender equality in the military organisation of the state through the lens of civilian democratic control. The study determined the state of legislative regulation of the concept of military organisation of the state and civil democratic control. The study analysed the introduction of a gender perspective in Ukraine in the subject matter and the dynamics of establishing a gender balance in the military organisation of the state; the impact on existing trends of legislative initiatives. It is stated that the modern Ukrainian army is mostly “male”. Despite the fact that women are allowed to serve in the military, they do not take part in making socially important decisions, they do not hold high military positions, and career growth is challenging for them. The study identified the main problems of implementing gender equality in the Armed Forces of Ukraine and other structures of the Defence Forces of Ukraine, which are more based on social stereotypes of pre-defined roles for men and women. Civil control over the Armed Forces is described as a socio-political process in this area.*

Keywords: gender, civil democratic control, military organisation, gender balance, Armed Forces, military personnel.

ВСТУП

Упродовж останніх десятиліть міжнародними і регіональними організаціями, державами прийняті численні нормативні положення та зобов'язання для забезпечення гендерної рівності, всебічної і значимої участі жінок в усіх областях життєдіяльності суспільства. Початок даному процесу покладено з прийняттям Конвенції Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 року¹. Дослідження міжнародних організацій свідчать, що існує взаємозв'язок між гендерною нерівністю і схильністю суспільства до громадянських або міждержавних конфліктів [1]. У доповіді про гендерну рівність в країнах СПЕКА (Спеціальна програма ООН для економік Центральної Азії) зазначається, що жінки все ще складають лише 4.2 відсотки військового персоналу у складі миротворчих місій Організації Об'єднаних Націй; нові дані, опубліковані в травні 2019 року, свідчать про рекордні рівні політичного насильства відносно жінок; лише 41 відсоток держав-членів прийняли національні плани дій з питання про жінок і світ і безпеку, і лише 22 відсотки усіх планів на момент прийняття включали бюджет на цілі їх здійснення [2].

Національні плани дій з реалізації РРБ (Резолюція ради безпеки) ООН № 1325², спираючись на діяльність жіночих груп і на досвіді конфліктів, забезпечили ключову основу для об'єднання і підвищення прозорості різних аспектів, що стосуються ролі жінок у забезпеченні миру і безпеки: від права голосу і представлення в політичних і наглядових органах до збільшення числа жінок в силах безпеки, армії і поліції. Сектор безпеки, який заснований на людській безпеці, бере до уваги потреби чоловіків, жінок, хлопчиків і дівчат, що відрізняються, забезпечує повну і повноправну участь жінок у вирішенні потреб усього населення і сприяє створенню миролюбного і надійного суспільства [3]. Наявність збройних сил з більше вираженим різноманіттям особового складу, а також з ширшим складом контролюючих органів веде до зміни поглядів суспільства на те, хто є захисником, а хто – тим, кого захищають, що робить питання безпеки предметом турбот усього суспільства. Аналогічним чином, систематичне врахування гендерної концепції може перетворити образ збройних сил з інституту, пов'язаного головним чином з насильством і веденням бойових дій, в інститут, що більше поєднується зі зміцненням світу і демократизацією. Розгляду функціонування військової організації держави присвячено чимало праць

¹ United Nations Convention About the liquidation of all forms of discrimination against women. 1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 29.10.20)

United Nations Convention About the liquidation of all forms of discrimination against women. (1979, December). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

² Security Council, Resolution 1325. 2000. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/75309.pdf> (дата звернення: 29.10.20)

Security Council, Resolution 1325. (2000, October). Retrieved from <https://www.osce.org/files/f/documents/d/d/75309.pdf>

серед науковців усього світу [4–6], проте вони практично не торкаються гендерних її аспектів [7–11], або лише окремих її аспектів [12–14]. У вільному доступі в основному присутні аналітичні матеріали по результатам експертних оцінок різного роду агентств і організацій [5] або методичні матеріали [15; 16], електронні публікації [17; 18] та тези конференцій [19; 20].

Незважаючи на зростання уваги до військової організації держави, вживання заходів щодо реформування збройних сил в Україні після подій 2014 року та запровадження антитерористичної операції та Операції Об'єднаних сил, в науковому середовищі майже не відбулося зростання кількості публікацій присвячених гендерним аспектам в даній сфері. Навіть прийняття відповідних актів з гендерних питань, в тому числі і в сфері забезпечення національної безпеки держави, також не призвело до збільшення наукового інтересу до цієї проблематики, і зокрема у військовій організації держави. Слід зазначити, що Міністерство оборони України та Генеральний штаб Збройних Сил України можна вважати єдиними відомствами, які зайняли активну позицію в цьому питанні і почали виконувати основні цілі партнерства із НАТО в гендерних аспектах військової служби та положення резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»¹. Крім того Україна є єдиною державою, яка в умовах війни ухвалила Резолюцію Ради безпеки ООН 1325. Таким чином, реалізація та забезпечення гендерного паритету як складова цивільного демократичного контролю над військовою організацією держави потребує особливої уваги з боку науковців і військових практиків.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Методологічною базою дослідження послуговував комплекс філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів наукового пізнання. Застосована методологія дозволила виявити основні проблеми встановлення та реалізації дотримання гендерної рівності у військовій організації держави; виробити основні напрями вирішення гендерних проблем. Використані методи дали змогу отримати достовірні та обґрунтовані висновки і результати. В якості одного з основних методів аналізу використано порівняльний, що дозволив провести порівняння вітчизняної практики реалізації гендерного питання у воєнній організації держави з правовою базою регулювання об'єкта дослідження в інших країнах та на міжнародному рівні, а також у вітчизняній практиці в динаміці останніх років.

¹ Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 113-r. "On approval of the National Action Plan for the implementation of UN Security Council Resolution 1325 "Women, Peace, Security" for the period up to 2020". 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248861725> (дата звернення: 29.10.20)

Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 113-r. "On approval of the National Action Plan for the implementation of UN Security Council Resolution 1325 «Women, Peace, Security» for the period up to 2020". (2016, February). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/248861725>

На теоретичному рівні аналізу проведено дослідження основних положень законодавчої бази регламентації права доступу жінок до структур воєнної організації держави на міжнародному, закордонному та національному рівнях. Описовий метод дозволив представити результати дослідження в логічній послідовності. Під час дослідження також використано методи, синтезу, аналогії, системний, класифікаційний і аналітичний. За допомогою нормативного методу проведено аналіз аспектів питань, що виникають у рамках правового регулювання прав жінок в контексті участі у воєнній організації держави.

Застосування оцінного методу дозволило зробити висновки щодо рівня врахування гендерної рівності та імплементації рекомендацій міжнародних організації у національній законодавчій системі для забезпечення гендерного балансу. Досліджено основні положення законодавчої бази регулювання права жінок на участь у воєнній організації держави та їх статусу в ній.

Метод синтезу дозволив вирішити дослідницькі завдання аналізу першоджерел досліджуваної проблематики. А застосування аналітичного методу до даних першоджерел дало змогу виявити найбільш ефективні норми, що можуть бути імплементовані до національної правової системи. Методи індукції та дедукції використані для аналізу змісту та структури законодавчих текстів, характеристики правових норм в контексті тематики дослідження. За допомогою історичного методу аналізувався процес встановлення гендерної рівності та розвитку цивільного демократичного контролю в нормотворчості та у правовій доктрині на різних етапах розвитку держави.

Генетичний метод дозволив виділити етапи в еволюції права на доступ жінок до участі у воєнній організації держави, встановити їх послідовність в часі і прослідкувати як та під впливом яких чинників змінювалися норми, що їх регулюють, а також розвивався цивільний демократичний контроль. Завдяки структурно-функціональному аналізу вдалось розглянути особливості структури воєнної організації держави і контроль за дотриманням цими структурними елементами гендерних перспектив, їх взаємодії між собою та з іншими установами, діяльність яких тим чи іншим чином торкається цих питань.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Воєнна організація України як держави складають: Збройні Сили України та інші складові сил оборони держави та правоохоронні органи (Служба безпеки України, Національна гвардія України, Державна спеціальна служба транспорту, Державна спеціальна служба зв'язку та захисту інформації, Управління Державної Охорони України) та інші, утворені відповідно до закону військової формування. Збройні сили – це певна організація органів управління, військових формувань, установ і організацій, що входять до її складу. Останні як державна військова організація структурно входять у військову організацію держави та виступають базовим компонентом воєнної організації держа-

ви. В Україні ухвалені засадничі закони «Про національну безпеку України»¹, «Про оборону України»² і, що дозволяють регулювати правовідносини із загальних питань організації та розвитку озброєних сил, інших військ, військових формувань і органів, питань військового обов'язку і військової служби, соціального захисту військовослужбовців. У той же час нормативно-правова база військової організації держави не є єдиною цілісною системою, яка б дозволила в законодавчому порядку врегулювати питання забезпечення військової безпеки держави³

У Законі України «Про національну безпеку»⁴ немає ні слова про військову організацію держави. Досі не прийнято Закони «Про військове будівництво», «Про військову організацію держави», «Про територіальну оборону»⁵ та інші. Законодавчі акти у цій сфері більшою мірою застаріли [27; 28], мають численні поправки та редакції, що викликає необхідність прийняття нових нормативних документів. Так, Закон України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» (втратив чинність)⁶ містив як визначення воєнної організація держави як охоплену єдиним керівництвом сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до Конституції і законів України, діяльність яких перебуває під демократичним контролем суспільства і відповідно до Конституції та

¹ Закон України № 2469 VIII «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 2469 VIII “On the national security of Ukraine”. (2018, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

² Закон України № 1932-XII «Про оборону України» від 06 грудня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 1932-XII “On defense of Ukraine”. (1991, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>

³ Закон України № 975-IV «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 19 червня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 975-IV (repealed) “On democratic civilian control over the military organization and law enforcement agencies of the state”. (2003, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/975-15#Text>

⁴ Закон України № 2469 VIII «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 2469 VIII “On the national security of Ukraine”. (2018, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

⁵ Проект Закону про територіальну оборону України № 4504 від 16 грудня 2020 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70682 (дата звернення: 29.10.20)

Draft Law No. 4504. “On territorial defense”. (2020, December). Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70682

⁶ Постанова Верховної ради України № 1659-XII «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави» від 11 листопада 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine No. 1659-XII “On the concept of defense and construction of the Armed Forces of Ukraine”. (1991, November). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text>

законів України безпосередньо спрямована на вирішення завдань захисту інтересів держави від зовнішніх та внутрішніх загроз так і демократичного цивільного контролю над Воєнною організацією та правоохоронними органами держави як комплексу здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних заходів для забезпечення неухильного дотримання законності й відкритості в діяльності всі складових частин Воєнної організації та правоохоронних органів держави, сприяння їхній ефективній діяльності і виконанню покладених на них функцій, зміцненню державної та військової дисципліни.

Закон України «Про основи національної безпеки України» (втратив чинність) також містив визначення військової організації держави як сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз. Ці закони втратили свою чинність з прийняттям Закону «Про національну безпеку України», де відсутнє визначення військової організації держави, однак поняття демократичного цивільного контролю розкривається як комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їх ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України¹. На жаль, вказані нормативні акти жодним чином не регулюють гендерних аспектів участі жінок у військовій організації держави.

Інтеграція гендерної рівності до сектору безпеки, оборони і воєнного захисту держави важлива для будь-якої країни з таких підстав:

- забезпечення дотримання універсальних принципів прав людини;
- підвищення ефективності управлінських рішень, прийнятих за участі чоловіків і жінок;
- використання гендерної рівності забезпечує дотримання балансу як в оперативному управлінні, так і в перспективі.

Початком реалізації гендерної перспективи в Україні став Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»² та Указ Президен-

¹ Закон України № 1934-XII «Про Збройні Сили України» від 06 грудня 1991 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1659-12#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 1934-XII. "On the Armed Forces of Ukraine". (1991, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>

² Закон України № 2866-IV «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08 вересня 2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 2866-IV "On ensuring equal rights and opportunities for women and men". (2005, May). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

та «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»¹. Разом з тим із статті 6 вищезазначеного закону слідує, що для чоловіків обов'язкова військова служба не може вважатися проявом дискримінації за ознакою статті, а законодавство дозволяло жінкам займати на військовій службі в основному «мирні посади». Запроваджені у 2016 році зміни дозволили жінкам обіймати посади не тільки зв'язківців, бухгалтерів або кухарів, як це передбачалося раніше діючим порядком, а й гранатометників, снайперів та інші понад 100 бойових спеціальностей. Призначенню повинна передувати відповідна підготовка у навчальних закладах Збройних Сил України з урахуванням рівня фізичної підготовки та здатності до морально-психологічного навантаження в бойових умовах. З 2018 року законодавчі зміни² дозволили приймати жінок на службу за контрактом та до рядів Збройних Сил України, в яких практично урівняли чоловіків і жінок в їх правах³ за винятком питань забезпечення охорони материнства і дитинства. То ж, жінки на рівні з чоловіками отримали права призиватися на військову службу, поступати в добровільному порядку (за контрактом), зараховуватися до військового резерву, перебувати в запасі, знаходитися на військовому обліку⁴.

¹ Указ Президента № 1135/2005 «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 26 липня 2005 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Presidential Decree No. 1135/2005 “On improving the work of central and local executive bodies to ensure equal rights and opportunities for women and men”. (2005, July). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135/2005#Text>

² Наказ Міністерства оборони України № 627 «Про затвердження переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців» від 13 грудня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1507-18#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Order of the Ministry of Defense of Ukraine No. 627 “On approval of lists of military accounting specialties and staff positions of privates, sergeants and sergeants and tariff lists of positions of the above-mentioned servicemen”. (2018, December). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1507-18#Text>

³ Наказ Міністерства оборони України № 292 «Про затвердження змін до тимчасових переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу та військовослужбовців-жінок і тарифних переліків посад вищезазначених військовослужбовців» від 03 червня 2016 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-16#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Order of the Ministry of Defense of Ukraine No. 292 “On approval of changes to the temporary lists of military accounting specialties and staff positions of privates, sergeants and non-commissioned officers and female servicemen and tariff lists of positions of the above-mentioned servicemen”. (2016, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-16#Text>

⁴ Закон України № 2523-VIII «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків під час проходження військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях» від 06 вересня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-19#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Law of Ukraine No. 2523-VIII “On amendments to certain laws of Ukraine concerning ensuring equal rights and opportunities for women and men in military service in the armed forces and other military formations”. (2018, September). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2523-19#Text>

Указаний нормативний акт також зняв раніше діючі обмеження віку служби для жінок з 18 до 40 років – як за призовом, так і за контрактом. Скасовано і обмеження можливості проходити військову службу за контрактом особам офіцерського складу. Раніше таке право жінки мали тільки до 40 років, зараз – до граничного віку перебування на військовій службі офіцерського складу. Відмінені обмеження щодо служби жінок у військовому запасі та звільнено вагітних жінок від проходження зборів, а тих, що мають дітей до 14 років – від несення нарядів без їх згоди. Однозначно, правовий статус військовослужбовців-жінок станом на сьогодні покращено; збільшилася їх чисельності, у тому числі й на вищих військових посадах. Законом закріплено принцип рівноправного проходження військової служби жінок та чоловіків, рівноправного доступу до посад і військових звань¹ [21]. З метою забезпечення гендерної рівності відповідно жінки і чоловіки отримують і рівний обсяг відповідальності згідно із обов'язками на військовій службі. Дані законодавчі зміни позитивно вплинули на гендерну структуру сектора безпеки та оборони. Динаміка чисельності жінок на військовій службі в Україні представлена на Рисунку 1.

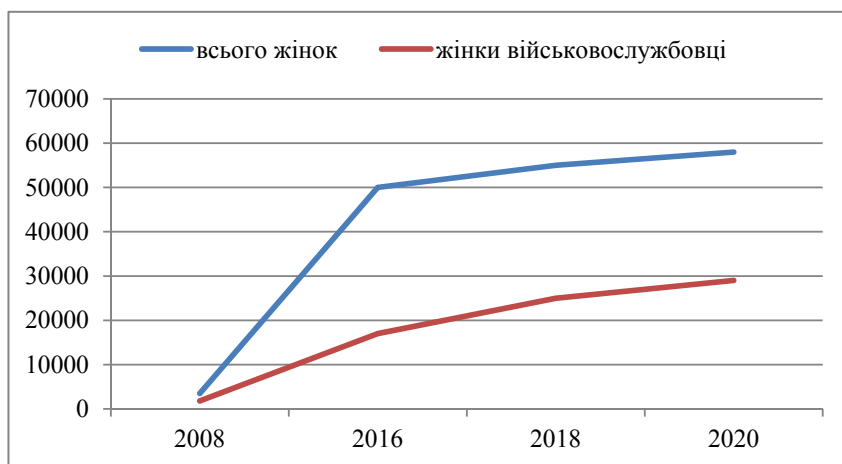

Рисунок 1. Динаміка чисельності жінок у Збройних силах України

Джерело: Побудовано автором за даними [22].

¹ Наказ Міністерства оборони України № 337 «Про затвердження тимчасових переліків військово-облікових спеціальностей і штатних посад рядового, сержантського і старшинського складу та військовослужбовців-жінок і тарифних переліків посад вищезазначених військово-службовців» від 27 травня 2014 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0600-14#Text> (дата звернення: 29.10.20)

Order of the Ministry of Defense of Ukraine No. 337 “On Provisional list of regular positions of privates, sergeants and sergeants”. (2014, May). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0600-14#Text>

На середину 2016 року чисельність жінок, що працювали та служили у ЗСУ, складала 49552 особи, з них 17147 жінки-військовослужбовці (8.5%), з яких 2092 офіцерів і 14607 жінок сержантів і солдат [23; 24]. У 2014 році, коли почалася війна на Донбасі, в українських військах служило майже 140 тисяч осіб, за чотири роки війни кількість військовослужбовців зросла більш ніж на 100 тисяч осіб. В 2020 році в ЗСУ служить більше 250 тисяч військовослужбовців. Станом на 2016 рік понад 1500 жінок військовослужбовців отримали статус учасника бойових дій, більше 600 з них – нагороджені відзнаками Міністерства оборони України, понад 30 – державними нагородами [25]. У ВСУ (Військові сили України) в 2018 році служить 25 тисяч жінок (в 2017 р. – більше 23 тисяч), з яких більше трьох тисяч – офіцери, а всього служить і працює 55 тисяч жінок. З 2008 року, коли їх було лише 1800, їх кількість виросла в 15 разів. У 2014–2018 роках контракт з ВСУ уклали 170 тисяч жінок військовослужбовців. В 2019 році їх 27 тисяч [26; 27].

В 2020 році працює та проходить службу в ВСУ 58 тисяч жінок, тобто 23% загальної чисельності військовослужбовців, з них 29 тисяч – перебувають на військовій службі. Серед жінок військовослужбовців майже 4 тисячі є офіцерами, 7 тисяч – сержантами і 17 тисяч – солдат. В 2020 році у воєнних навчальних закладах навчається більше тисячі курсанток. Більше 12 тисяч жінок отримали статус учасника бойових дій [28]. Станом на 2020 рік 9916 жінок отримали статус учасників бойових дій, 166 відзначено державними нагородами України. Отже, сучасні жінки, які крізь призму давно сформованих стереотипних уявлень про фемінність почали набувати й маскулітних рис, збільшуючи своє представництво в Збройних Силах України, несучи військову службу на рівні із чоловіками, більше того – беручи активну участь у комплексі військових і спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямований на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України [29; 30].

Якщо порівняти з чисельністю жінок в армії інших країн, то Україна значно відстає за цим показником. Так наприклад, у збройних силах США більше 200 тис. жінок. Порівняльний аналіз щодо кар'єрного руху жінок в армії також свідчить про значне відставання України. Так в Україні жінки мають тільки звання старших офіцерів (полковники, в більшій часті у військовій медицині), щодо генеральського звання, то не присуджено ні одній жінці. В той час як в арміях Великобританії, США, Італії та Франції є чимало генералів серед жінок. Так генерал Д. Холланд очолює військову академію Вест-Пойнт, право на навчання у якій жінки отримали ще 50 років тому. В таких країнах, як Німеччина, Іспанія, Норвегія жінки навіть займають посади Міністра оборони. Позитивним моментами слід зазначити також введення з вересня 2018 року в Міністерстві оборони України посад 19 гендерних радників. На перспективу планується запровадження таких радників в усіх військових частинах ВСУ і структурних

підрозділах оборонного відомства. Основними проблемами реалізації гендерної рівності в Збройних силах України нами визначено наступні (Рисунок 2).

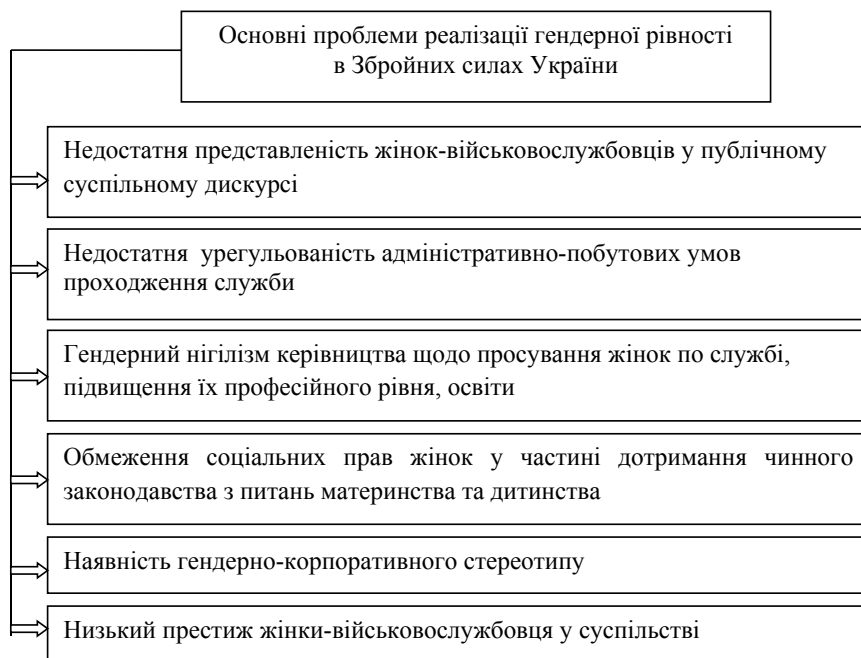

Рисунок 2. Основні проблеми реалізації гендерної рівності в Збройних силах України

Джерело: Визначено автором.

Цікавим в аспекті даного дослідження є результати опитування серед жінок військовослужбовців:

– 37% молодих жінок з досить високим рівнем освіти незадоволені малозмістовним характером військової діяльності, що не дає можливість особистісної самореалізації [31];

– 33% матерів військовослужбовців відмічають труднощі, пов'язані з необхідністю догляду за дітьми, особливо дошкільного віку [14];

– престижність жінки-військовослужбовця у суспільстві: близько 32% військовослужбовців-жінок оцінюють на середньому рівні, 15% – нижче середнього, близько 17% – відсутня зовсім, 15% – важко визначитися [14].

– ставлення військовослужбовців-жінок до власної військової кар'єри: 46% – відсутні перспективи зробити військову кар'єру, 23% – скоріше не має перспективи, 12% – скоріше мають, 8% – таку перспективу мають [14].

Крім того, на думку жінок військовослужбовців, інфраструктура Збройних сил України облаштована під потреби чоловіків і виключає з армії жінок із їх

специфічними потребами [32; 33]. Незважаючи на те, що це опитування проводилися ще до впровадження законодавчих змін щодо підвищення гендерних перспектив та інтенсивного розвитку військової організації держави після подій на сході країни, дані питання залишаються невирішеними і актуальні і на сьогоднішній день. Цивільний контроль над збройними силами як соціально-політичний процес виступає своєрідною формою взаємодії держави і суспільства з приводу ролі в ньому воєнної організації держави та її силових структур [34]. Необхідність та висока значущість цивільного контролю обумовлена тим, що силові структури можуть отримати високу міру самостійності та вагомості впливу на політику держави, за умови відсутнього дієвого керівництва та контролю.

Однією із перших систем цивільного контролю над армією можна вважати модель, закладену в Конституції США 1789 р¹. Згідно її положень – відповідальність за формування і підтримку армії, її фінансування несе Конгрес, задля уникнення небезпеки зосередження влади із силовою підтримкою у Президента. Крім того, саме Конгрес, а не виконавча влада, має право на оголошення війни, щоб уникнути ухвалення поспішних рішень, які вже не можна буде змінити. У той же час за Конституцією президент має звання головнокомандувача армією, військово-морським флотом США і міліцією штатів, що надає йому досить великі повноваження для відбиття нападу іноземних держав і захисту нації.

Проте Конституція США не містить положень щодо цивільного контролю. Це в першу чергу обумовлено тим, що система цивільного контролю в період формування американської державності, по суті, була представлена одним ключовим принципом – принципом громадянина-солдата. Даний принцип означав, що кожен громадянин відповідає за захист нації і свобод, і тому при необхідності він піде на війну, який діяв у поєднанні з ідеологією про те, що збройні сили повинні утілювати демократичні принципи і заохочувати участь громадян. Ще М. Вебер зазначав, що державна монополія на легітимне володіння силою і використання цієї сили є одним з основних атрибутів держави. Тільки держава має право створювати і використовувати армію [35; 36]. Історія розвитку цивільного контролю над армією виробила ряд засадничих принципів його організації. Серед них велике значення для розуміння природи контролю над армією має теза про те, що контроль над збройними силами є прерогативою суспільства, що створило їх [37; 38].

Одне з основних завдань військової реформи – підвищення цивільного контролю і контролю з боку громадян. До складу постійних парламентських комітетів у справах оборони і інститутів громадянського суспільства необхідно

¹ Constitution of the United States. 1789. URL: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnstUS.htm> (дата звернення: 29.10.20)

Constitution of the United States. (1789). Retrieved from <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/cnstUS.htm>

включити чоловіків і жінок, які розуміють важливість врахування гендерних аспектів, з тим, щоб вони могли забезпечити урахування різних потреб чоловіків, жінок, юнаків і дівчат усіма нормативними документами і програмами, що приймаються оборонним сектором. До процесів цивільного контролю необхідно залучати жіночі організації громадянського суспільства і науково-дослідні інститути, які займаються гендерним виміром потреб в області воєнної організації держави. Це забезпечить застосування комплексного підходу до концепції безпеки. Інтеграція гендеру до процесу військової реформи відкриває можливості для того, щоб набагато ширша верства населення змогла брати активну участь в забезпеченні безпеки і в роботі структур, що приймають рішення в області безпеки. Це особливо важливо з точки зору забезпечення підтримки нацією діяльності інститутів сектора безпеки, оскільки жінки складають до 50% суспільства [22].

ВИСНОВКИ

Демократичне управління збройними силами ґрунтується на участі громадянського суспільства в процесах ухвалення політичних рішень і на здійсненні моніторингу діяльності збройних сил. Для того, щоб громадянське суспільство могло виконувати ці ролі в управлінні сектором безпеки, необхідно, щоб: поперше, у нього був потенціал для здійснення моніторингу і внесення конструктивного вкладу в політичні дискусії про пріоритети в області безпеки, а подруге, щоб політична обстановка дозволяла громадянському суспільству грати активну роль у воєнній організації держави. Під воєнною організацією держави пропонується розуміти таку організацію, за якої держава в особі органів влади, організацій, посадовців і громадян організована в систему так, щоб у разі військової загрози безпеки кожен її елемент виконував суворо визначені функції.

В Україні вирішення гендерного питання в сфері безпеки та оборони держави тривалий час перебувало на паузі. Світова актуалізація гендерних досліджень, зростання ваги правового статусу жінки в усіх сферах суспільного життя призвели до гендерного прориву і в питання несення жінками військової служби в Україні. Сьогодні представництво жінок у воєнній організації держави, особливо у сфері оборони, зростає, що відповідає загальносвітовим тенденціям розвитку держави. Військова служба набуває свого престижу та стає цікавою і для жінок, де в силу законодавчих змін враховано особливості їх правового статусу, специфіку, пов'язану із материнством і дитинством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Pathways for peace: Inclusive approaches to preventing violent conflict. 2018. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28337>. (дата звернення: 29.10.20)
- [2] Beijing + 25 Review: Gender Equality and Women's Empowerment in SPECA Countries. 2020. URL: https://www.unescap.org/sites/default/files/ESCAP_B25_Central_Asia_Report_20200911_RUS.pdf. (дата звернення: 29.10.20)

- [3] Gender Impact Assessment on the Security and Defense Sector of Ukraine. 2017. URL: https://ngu.gov.ua/sites/default/files/gender_assessment_report_ua_final_26_oct_2017_0.pdf (дата звернення: 29.10.20)
- [4] Tedford A. G., Pribyslavskva V., Bryant L. G., Scudamore E. M. A comparative analysis of army body composition standards for women. *International Journal of Exercise Science*. 2020. Vol. 13, No. 7. P. 1275–1282.
- [5] Singh S. Sounding the battle cry: Supreme Court on women in the Army. *Economic and Political Weekly*. 2020. Vol. 55, No. 10. P. 12–14.
- [6] Stiehm J. H. Army opinions about women in the army. In *Women in the Military* (pp. 71–81). Florida: Taylor and Francis, 2018.
- [7] Bolzenius S. Asserting citizenship: Black women in the women’s army corps (WAC). *International Journal of Military History and Historiography*. 2019. Vol. 39, No. 2. P. 208–231. doi: 10.1163/24683302-03902004.
- [8] Kaminska N. V., Chernyavskiy S. S., Perunova O. S. Legislation and international standards of gender equality. Kyiv: National Academy of Internal Affairs, 2020.
- [9] Kovalchuk L. G. Women. Peace. Security. Kyiv: Ministry of Social Policy of Ukraine, 2017.
- [10] Levchenko K. Gender attraction. Kharkiv: Folio, 2019.
- [11] Martseniuk T., Bogdan O. Gender for all. A challenge to stereotypes. Kyiv: Osnovy, 2017.
- [12] Gritsay I. O. Integration of the principle of gender equality in the Armed Forces of Ukraine as a strategy for the development of the defense sector. *Law and Society*. 2018. No. 4. P. 27–31.
- [13] Dubchak N. I. Women in the Armed Forces of Ukraine: Problems of gender policy. *Strategic Priorities*. 2008. No. 4. P. 187–192.
- [14] Klymenko N. The role and place of women servicemen in Ukraine. *Economics and State*. 2014. No. 5. P. 116–119.
- [15] Krimets L. V. Methodical guide on the formation of the mentality of the personnel of the unit (military unit) of the Armed Forces of Ukraine on the basis of European values. Kyiv: National Defense University of Ukraine, 2018.
- [16] Watson K. Gender issues in the defense sector. Geneva: Geneva Centre for Security Sector Governance, 2020.
- [17] Chekhovska M. M. Development of public discourse on gender policy in the security and defense sector. URL: http://academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581346610.htm.
- [18] Voshchevska V. A. Gender stereotypes and the war in Ukraine. URL: <https://www.obozrevatel.com/blogs/03189-gendernyie-stereotipyi-i-vojna-v-ukraine.htm>.
- [19] Kaminska N. V., Romanova N. V. Implementation of the UN gender equality policy in the security and defense sector of Ukraine. In *International Scientific-Practical Conference “Status and Prospects of Reforming the Security and Defense Sector of Ukraine”*. Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv, 2018. URL: <https://nmapo.edu.ua/n/p/3742-stan-i-perspektyvy-reformuvannia-sektori-bezpeky-ta-oborony-ukrainy>.
- [20] Michyke K. Issues of gender equality and human rights in the context of democratic governance in the security sector. In *Proceedings of the Second International Conference “Governance in the Security Sector: The Role of Democratic Institutions and Best International Practices”*. Kyiv: Razumkov Center, 2016. P. 40–44
- [21] Equality of women and men during military service: The President signed the law. (2018). URL: <https://sud.ua/ru/news/ukraine/126896-ravnopravie-zhenschin-i-muzhchin-vo-vremya-voennoy-sluzhby-prezident-podpisal-zakon>. (дата звернення: 29.10.20)

- [22] Bolzenius S. M. *Glory in their spirit: How four black women took on the army during World War II*. Illinois: University of Illinois Press, 2018.
- [23] Main Directorate of Personnel of the General Staff of the Armed Forces. 2017. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/golovne-upravlinnya-personalu.html>. (дата звернення: 29.10.20)
- [24] Baydiuk N. V. Use of innovative interactive technologies of gender education in the process of professional training of future teachers. *Bulletin of Mukachevo State University. Series "Pedagogy and Psychology"*. 2018. Vol. 1, No. 9. P. 59–62.
- [25] Zyatiev S. I. Nurses and snipers. *People's Army*. 2016. No. 8. Article number 7.
- [26] The Number of Women in Our Army Has Increased 15-Fold in Ten Years. 2019. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/09/17/kilkist-zhinok-u-nashomu-vijsku-za-desyat-rokiv-zbilshilas-u-15-raziv/>. (дата звернення: 29.10.20)
- [27] Kostruba A. V. Law enforcement as a form of realization of right: Phenomenological analysis experience (Civilized aspect). *Revista de Derecho Civil*. 2018. Vol. 5, No. 1. P. 177–190.
- [28] Today, 29,000 women serve in the Armed Forces of Ukraine. 2020. URL: <https://bykvu.com/ru/bukvy/segodnja-v-vooruzhennyh-silakh-ukrainy-sluzhat-pochti-30-tys-zhenshhin/>. (дата звернення: 29.10.20)
- [29] Bobrova Yu. Yu., Bobrov Yu. O. Gender and militarization: a modern concept. *Legal Bulletin*. 2020. No. 14. P. 9-15.
- [30] Atabekova A. University discourse to foster youth's sustainability in society amidst COVID19: International and Russian Features. *Sustainability (Switzerland)*. 2020. Vol. 12, No. 18. Article number: 2463.
- [31] Monay S. Women in the Swiss army: A socialization to Male dominance. *Societes Contemporaines*. 2018. Vol. 112, No. 4. P. 45-71. doi: 10.3917/soco.112.0045.
- [32] Andresova K. Women and children in the military camps of the thirty years' war. *Historicka Demografie*. 2019. Vol. 43, No. 1. P. 21–46.
- [33] Serdali B. K., Beldibekova A. T., Zhaxylykbaeva R. S., Uzbekova G., Tursyn K. Democratic principles of education in media environment. *Espacios*. 2018. Vol. 39, No. 30. P. 1-16.
- [34] Jakubowska H., Licen S. The role of newspapers in the formation of gendered national identity: Polish coverage of women's and men's basketball championship. *International Review for the Sociology of Sport*. 2019. Vol. 54, No. 3. P. 302–324. doi: 10.1177/1012690217719566.
- [35] Weber M. Politics as a vocation. URL: <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/cagatay.cengiz/125313/Weber%20Politics%20as%20a%20Vocation.pdf>. (дата звернення: 29.10.20)
- [36] Kostruba A. V. The place and role of right depriving legal facts in the legal regulation mechanism of civil property relations. *Utopia y Praxis Latinoamericana*. 2018. Vol. 23, No. 82. P. 171–183.
- [37] Minhas J. S., Arora N. Combating gender inequality and shortage in Indian armed forces. *International Journal of Business and Globalisation*. 2020. Vol. 26, No. 4. P. 379–389. doi: 10.1504/IJBG.2020.111648.
- [38] Atabekova A. Technology-facilitated harm to individuals and society: Cases of minor's self-produced sexual content in Russia. *Journal of Critical Reviews*. 2019. Vol. 6, No. 6. P. 410–415.

REFERENCES

- [1] Pathways for peace: Inclusive approaches to preventing violent conflict. 2018. Retrieved from: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/28337>.
- [2] Beijing + 25 Review: Gender Equality and Women's Empowerment in SPECA Countries. 2020. Retrieved from: https://www.unescap.org/sites/default/files/ESCAP_B25_Central_Asia_Report_20200911_RUS.pdf
- [3] Gender Impact Assessment on the Security and Defense Sector of Ukraine. 2017. Retrieved from: https://ngu.gov.ua/sites/default/files/gender_assessment_report_ua_final_26_oct_2017_0.pdf
- [4] Tedford, A. G., Pribyslavskaya, V., Bryant, L. G., Scudamore, E. M. 2020. A comparative analysis of army body composition standards for women. *International Journal of Exercise Science*, 13(7), 1275-1282.
- [5] Singh, S. 2020. Sounding the battle cry: Supreme Court on women in the Army. *Economic and Political Weekly*, 55(10), 12-14.
- [6] Stiehm, J. H. 2018. Army opinions about women in the army. In: *Women in the Military* (pp. 71-81). Florida: Taylor and Francis. doi: 10.4324/9781351299046-5
- [7] Bolzenius, S. 2019. Asserting citizenship: Black women in the women's army corps (WAC). *International Journal of Military History and Historiography*, 39(2), 208-231. doi: 10.1163/24683302-03902004
- [8] Kaminska, N. V., Chernyavskiy, S. S., Perunova, O. S. 2020. *Legislation and international standards of gender equality*. Kyiv: National Academy of Internal Affairs.
- [9] Kovalchuk, L. G. 2017. *Women. Peace. Security*. Kyiv: Ministry of Social Policy of Ukraine.
- [10] Levchenko, K. 2019. *Gender attraction*. Kharkiv: Folio.
- [11] Martseniuk, T., Bogdan, O. 2017. *Gender for all. A challenge to stereotypes*. Kyiv: Osnovy.
- [12] Gritsay, I. O. 2018. Integration of the principle of gender equality in the Armed Forces of Ukraine as a strategy for the development of the defense sector. *Law and Society*, 4, 27-31.
- [13] Dubchak, N. I. 2008. Women in the Armed Forces of Ukraine: Problems of gender policy. *Strategic Priorities*, 4, 187-192.
- [14] Klymenko, N. 2014. The role and place of women servicemen in Ukraine. *Economics and State*, 5, 116-119.
- [15] Krimets, L. V. 2018. *Methodical guide on the formation of the mentality of the personnel of the unit (military unit) of the Armed Forces of Ukraine on the basis of European values*. Kyiv: National Defense University of Ukraine.
- [16] Watson, K. 2020. *Gender issues in the defense sector*. Geneva: Geneva Centre for Security Sector Governance.
- [17] Chekhovska, M. M. 2020. *Development of public discourse on gender policy in the security and defense sector*. Retrieved from: http://academy.ssu.gov.ua/ua/page/page_1581346610.htm.
- [18] Voshchevska, V. A. 2016. *Gender stereotypes and the war in Ukraine*. Retrieved from: <https://www.obozrevatel.com/blogs/03189-gendernyie-stereotipyi-i-vojna-v-ukraine.htm>.
- [19] Kaminska, N. V., Romanova, N. V. 2018. Implementation of the UN gender equality policy in the security and defense sector of Ukraine. In: *International Scientific-Practical Conference "Status and Prospects of Reforming the Security and Defense Sector of Ukraine"* (pp. 115-125). Kyiv: Taras Shevchenko National University of Kyiv. <https://>

- nmapo.edu.ua/n/p/3742-stan-i-perspek tyvy-reformuvannia-sektori-bezpeky-ta-oborony-ukrainy.
- [20] Michyke, K. 2016. Issues of gender equality and human rights in the context of democratic governance in the security sector. In: *Proceedings of the Second International Conference “Governance in the Security Sector: The Role of Democratic Institutions and Best International Practices”* (pp. 40-44). Kyiv: Razumkov Center.
- [21] Equality of women and men during military service: The President signed the law. 2018. Retrieved from: <https://sud.ua/ru/news/ukraine/126896-ravnopravie-zhenschin-i-muzhchin-vo-vremya-voennoy-sluzhby-prezident-podpisal-zakon>.
- [22] Bolzenius, S. M. 2018. *Glory in their spirit: How four black women took on the army during World War II*. Illinois: University of Illinois Press.
- [23] Main Directorate of Personnel of the General Staff of the Armed Forces. 2017. Retrieved from: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-generalnogo-shtabu/golovne-upravlinnya-personalu.html>
- [24] Baydiuk, N. V. (2019). Use of innovative interactive technologies of gender education in the process of professional training of future teachers. *Bulletin of Mukachevo State University. Series “Pedagogy and Psychology”*, 1(9), 59-62.
- [25] Zyatiev, S. I. 2016. Nurses and snipers. *People’s Army*, 8, article number 7.
- [26] The Number of Women in Our Army Has Increased 15-Fold in Ten Years. 2019. Retrieved from: <https://www.mil.gov.ua/news/2019/09/17/kilkist-zhinok-u-nashomu-vijsku-za-deyat-rokiv-zbilshilas-u-15-raziv/>.
- [27] Kostruba, A. V. (2018). Law enforcement as a form of realization of right: Phenomenological analysis experience (Civilized aspect). *Revista de Derecho Civil*, 5(1), 177-190.
- [28] Today, 29.000 women serve in the Armed Forces of Ukraine. 2020. Retrieved from: <https://bykvu.com/ru/bukvy/segodnja-v-vooruzhennyh-silakh-ukrainy-sluzhat-pochti-30-tys-zhenshhin/>.
- [29] Bobrova, Yu.Yu., Bobrov, Yu.O. 2020. Gender and militarization: a modern concept. *Legal Bulletin*, 14, 9–15.
- [30] Atabekova, A. (2020). University discourse to foster youth’s sustainability in society amidst COVID19: International and Russian Features. *Sustainability (Switzerland)*, 12(18), 2463.
- [31] Monay, S. 2018. Women in the Swiss army: A socialization to Male dominance. *Societes Contemporaines*, 112(4), 45-71. doi: 10.3917/soco.112.0045
- [32] Andresova, K. 2019. Women and children in the military camps of the thirty years’ war. *Historicka Demografie*, 43(1), 21-46.
- [33] Serdali, B. K., Beldibekova, A. T., Zhaxylykbaeva, R. S., Uzbekova, G., & Tursyn, K. (2018). Democratic principles of education in media environment. *Espacios*, 39(30), 1-16.
- [34] Jakubowska, H., Licen, S. 2019. The role of newspapers in the formation of gendered national identity: Polish coverage of women’s and men’s basketball championship. *International Review for the Sociology of Sport*, 54(3), 302-324. doi: 10.1177/1012690217719566
- [35] Weber, M. 1919. *Politics as a vocation*. Retrieved from: <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/cagatay.cengiz/125313/Weber%20Politics%20as%20a%20Vocation.pdf>
- [36] Kostruba, A. V. (2018). The place and role of right depriving legal facts in the legal regulation mechanism of civil property relations. *Utopia y Praxis Latinoamericana*, 23(82), 171-183.
- [37] Minhas, J. S., Arora, N. 2020. Combating gender inequality and shortage in Indian armed forces. *International Journal of Business and Globalisation*, 26(4), 379-389. doi: 10.1504/IJBG.2020.111648

- [38] Atabekova, A. (2019). Technology-facilitated harm to individuals and society: Cases of minor's self-produced sexual content in Russia. *Journal of Critical Reviews*, 6(6), 410-415.

Юлія Юріївна Боброва

Доктор юридичних наук, доцент
Біловодський районний суд Луганської області
92801, вул. Луганська, 30, Біловодськ, Україна
Кафедра правового забезпечення
Військовий інститут
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
03189, вул. Ломоносова, 81, Київ, Україна

Юрій Олександрович Бобров

Кандидат юридичних наук, суддя
Генеральний штаб збройних сил України
Івано-Франківський окружний адміністративний суд
76018, вул. Незалежності, 46, Івано-Франківськ, Україна.
Управління правового забезпечення
Міністерство оборони України
03168, проспект Повітрофлотський, 6, Київ, Україна

Yuliia Yu. Bobrova

Full Doctor in Law, Associate Professor
Bilovodsk District Court of Luhansk Region
92801, 30 Luhanska Str., Bilovodsk, Ukraine
Department of Legal Support
Military Institute
Taras Shevchenko National University of Kyiv
03189, 81 Lomonosov Str., Kyiv, Ukraine

Yuriy O. Bobrov

Ph.D. in Law, Judge
General Staff of the Armed of Ukraine
Ivano-Frankivsk District Administrative Court
76018, 46 Nezalezhnosti Str., Ivano-Frankivsk, Ukraine
Department of Legal Support
Ministry of Defence of Ukraine
03168, 6 Povitroflostky Ave., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Боброва Ю. Ю., Бобров Ю. О. Дотримання гендерної рівності як складова цивільного демократичного контролю над військо-

вою організацією держави. Вісник Національної академії правових наук України. 2021. Т. 28. № 1. С. 93–111.

Suggested Citation: Bobrova, Y. Y., & Bobrov, Y. O. (2021). Respect for gender equality as a component of civilian democratic control over the military organisation of the state. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 28(1), 93–111.

Submitted: 24/12/2020

Revised: 15/02/2021

Accepted: 11/03/2021